

Published under EUCOM, Civil Affairs
Division Authorization Number UNDP 204
Responsible Publisher: JUOZAS VITENAS
Responsible Printer: Haas & Cie., Augsburg
Circulation: 4000

Leid-vyr. red. - J. VITENAS, Liter. ir kul-
tūr. sk. red. - A. GRAŽIUNAS, Inform. sk.
red. - V. ROCEVICIUS, Moteryų sk. red. -
H. GRAŽIUNENĖ.

Mening pusę tvarko dail. V. RATAS
Redakcija ir administracija: (13b) Augsburg-
Hochfeld, Baltie DP Camp.
Ein. sask. Bayerische Vereinsbank, Filiale
Augsburg, Nr. 23073
Atskiro Nr. kaina 30 Pfg.

Liburiai

LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

ISĖINA ANTRADIENIAIS, KETVIRTADIENIAIS IR ŠEŠTADIENIAIS

39 (149)

AUGSBURGAS, šeštadienis, 1948 m. rugsėjo mėn. 4 d.

IV METAI

Kokios moterys - tokia ir tauta

M. GALDIKIENĖ.

ŠIE žodžiai nėra tik skambūs posakis. Išgilinė ir juos, turėsimės sutikti, kad juose glūdi gili tiesa. Jie kalba apie didesniąją visuomenės dalį, nes moterų yra daugiau negu vyrų, ypač galingai po abiejų pasaulinių karų moterų skaičius prašoka vyrų kiekį. O kokios dauguma, sakoma, tokia ir visuma.

Motėris-motina, auklėdama savo vaikus, formuoja visuomenės dvasią. Kaip pavyzdį palikime kad ir šią smulkmeną. Pirmiau buvo įprasta griežtai paskirti darbus ir vyriškuosius ir moteriškuosius. Teko girdėti, kaip senesnės kartos motinos neleidavo savo sūnams įsisiūti ištrūkusią sagą ar pašluoti kambarį, aiškinamos, kad tai ne jų darbas. Tuo tarpu šiandien nė viena motina nepadarė priekaištų, kuomet vėlynoje mįsrioje mokykloje per darbelių pamokas berniukai buvo mokomi lopyti, adyti ir nerti.

Lietuvė praeityje

Istorija mini senovės lietuvių karys, kurios karaiti mlyėjo savo šalį ir drąsiai aukojosi jos gerovei. Lietuvai nustojus laisvės, moterys irgi nepasikeitė. Mes visi gerai žinome, kaip lietuvių net sunkiausiais rusų priespaudoms laikais slapta mokė savo vaikus lietuviško rašto. Tos pamokos, supamos pavojų išugdė ir užgrūdino vaikus didvyriškiems darbams.

Ar tai ne didvyriškas aktas Lietuvos nepriklausomybės pasiekimas 1918 m. vasario 16 d.? Kas buvo tuomet Lietuva? Karo sunaikintas kraštas, naujų okupantų-vokiečių žiauriai valdomas. Mūsų didesnioji šviesuomenės dalis buvo išsikirsčiusi po plačiąją Rusiją. Bet atsirado pasiryžęli ir pasivertęli nepriklausomybės aktui paskelbti, nors jie žinojo, kad už tai gali būti net į kalėjimą sukišti. Tautos dvasia buvo jau tiek stipri, kad ji virto kieta valia tapti laisva, nepasantį ir didelių aukų. Lietuvė pilnai suprato laisvės reiką ir nepasigailėjo nieko, kad pagelbėtų Lietuvai gintis nuo priešo. Net savo brangiausi turta vieną dieną sūnu laimino ir lydėjo į karą. Nepriklausomybės kovoms parmeti, lietuvių suorganizavo Lietuvos Moterų Tėvynėi Ginti Komitetą. Per šį komitetą plaukė aukos Lietuvos kariuomenei. Moterys mezgė, siuvo, nėrė ir tuštino savo audinių skrynias, kad tik šiltai ir įvariai būtų aprenkti kariuonėliai.

Moterys rėmė kariuomenę ne tik materialiai, bet ir moraliai. Panevėžio batalionui išvykus bolševikus iš Panevėžio, L. K. Moterų Dr-jos Panevėžio skyrus 1919 m. kovo m. 19 d. įteikė šiam batalionui gražiai išsiuvinėtą tautinę vėliavą. Zemaitijos moterys pasekė jų pavyzdį.

Nepriklausomybės Lietuvos moterys naudojo lygiomis politinėmis teisėmis, tad ir autė atsakomybę už šalies gerovę. Pačios dalyvavo savivaldybių tarybose ir seime, kur ėmėsi iniciatyvos taisyti esamus trūkumus. Motė-

rys pirmosios organizatorės senelių ir vaikų prieglaudų. Jos rūpinosi šalies blaivimu ir švietimu. Steigė knygynėlius, vaikų daržėlius ir aikštes. Leido moterims skiriamus laikraščius ir vaikų auklėjimo, sveikatos bei namų ūkio klausimais knygeles. Moterims bendradarbiaujant, seimo socialinė komisija parengė daug pažangių socialinės globos įstatymų motinų, vaikų, senelių, paliečių ir dirbančiųjų gerovei. Šie įstatymai savo humanizmui pastatė Lietuvą tarpe pirmiaulį Europos kultūrinių valstybių.

Seimo katalikų atstovų iniciatyva pataisyta Lietuvos užsilekė civiliniai įstatymai ir Napoleono kodeksas. Dar tik šiandien pastarąjį reikalauja prancūzės pataisyti, nes jo nuostatai ekonomiškai ir moralškai skriaudžia ištękėjusią moterį.

Is šių pavyzdžių matome, kad lietuvių visuomenė buvo nuosirdi patriotė ir pažangi vyro bendradarbė.

1940 m. bolševikų invazijai panaikinus nepriklausomybę, Lietuvos vargai vėl prasidėjo. Vėl Sibiro katorga, kalėjimai, žudynės.

Nauji okupantai-vokiečiai tęsė Lietuvos naikinimo darbą ir trėmė mūsų tautiečius.

Kokia lietuvių tremtyje?

Ji kaip buvusi liko ir tremtyje darbšči bitelė. Tremties gyvenimo sunkiausia našta tenka pakelti moterims, nes dėl esamų nepritekėlių tik nuolatinių skalbimų, adymų ir lopymų galima palaikyti lietuvių įprastą švarą. Lietuvė tremtinė nepasitenkino tik savo šeimos reikalų rūpinimu, bet stojo mokyti amatų ir svetimųjų kalbų. Be to, susiorientavę ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Moterų Komiteta, globoja ligonius, ir nelaisvę patekusius, besimokinančią jaunuosius, kalinius ir k. Mūsų mer-

ginos, išvykusios darbams į įvairius kraštus, pasižymi rimtumu ir sąžiningumu.

Bendrai paėmus, dvasios susmukimo nematyti. Bet pavieniais atsitikimais tenka pareikšti pagėidavimų, būtent didesnio tautinio atsparumo. Tenka pastebėti vieną kitą lietuvių motiną, kalbiančią savo vaiką svetimąja kalba, kadangi savosios ji jo neišmokė. Tokia motina atsisako savo asmenybės ir paverčia save bedvasia medžiaga. Tai skaudus reiškinys. Mūsų mažai tautai brangus kiekvienas jos narys.

SOV. SAJUNGOS OPOZICIJOS SIEKIMAI

Užsienio spauda, rašydama apie netikėtą Zdanovo mirtį, prisimena 1934 metus, kada Stalino įsakymu buvo nužudytas Kirovas ir jo vietą užėmė dabar miręs Zdanovas. Šiandien, kaip ir anuo metu, komunistų partijoje egzistuoja dešinioji kryptis, kuriai, pavyzdžiui, priklauso Tito, ir kairioji, kurios atstovs buvo miręs labai radikaliai galvojantis Zdanovas.

tarta Tito išskirti iš kominformo, Zdanovo ir Molotovo nuomonės išsiskyrė ir jau tada daug kur buvo spėjama, kad vienas iš jų turės būti pašalintas.

NAUJOS AUKOS

Ryšium su tuo vėta prisiminti, kad ir politinio biuro narys A. Andrejevas, kuris buvo atsakingas už Sov. Sąjungos žemės ūkio gamybą, jau nuo perėitų metų gruodžio mėn. 7 dienos yra dingęs iš politinės arenos. Kitas faktas, kuris leidžia smarkiai suabejoti natūralia Zdanovo mirtimi, yra tai, kad Sovietų slaptosios policijos viršininkas Berija buvo vienas iš didžiausių Zdanovo priešo. Priežastys, dėl kurių šie du didieji bolševikų vadai vienas kito neapkenė, dar iki šiol nėra žinomos.

Sovietų viešojoji opinija Zdanovą skaitė būsimuoju Stalino įpėdiniu. Į šį postą, kaip skelbiama, labai pretendavo ir Molotovas. Politiniai pasaulio sluoksniai teigė, kad Zdanovas, kurį rėmė raudonoji armija, Molotovą nukonkuruos. Britų konservatorių „Daily Telegraph“ diplomatinis korespondentas mano, kad ištrūkęs Zdanovo mirtis padidina Molotovo galimybes tapti Stalino įpėdiniu.

„United Press“ iš Maskvos praneša apie kito Sov. Sąjungos maršalo Pavel. S. Rybalko mirtį. Mirusysis maršalas karo metu vadovavo tankų divizionui ir pasiekė didelių laimėjimų prie Voronežo, Orlo, Kijevo ir Žitomiro.

NEAPLENKIAMA NĖ KARIUOMENĖ

Gerai informuotas Paryžiaus laikraštis „Epoque“ praneša, kad Sov. Sąjungoje prasidėjęs drastiškas raud. armijos valymas. Paliečiami ir žemesnieji karininkai bei politruakai. Penki maršalai — Zukovas, Timosenko, Rokosovskis, Tolbukinas ir Malinovskis — kurie po karo buvo nukelti į mažesnius postus, dabar vėl užėmė svarbias vietas. Timosenko paskirtas generalinio štabo viršininku Kremliuje, Zukovas ves Balkanų armiją, o Rokosovskis perėmė vyriausią Austrijos, Vokietijos, Lenkijos ir Gudijos armijos vadovybę.

S. Gedminas

Smagu tėviškės laukuose

Tremty mums teko pažinti daugelį šalių ir mes galime, padarę palyginimų, drąsiai tvirtinti, kad Lietuva ėjo pažangos keliais, kurie ją būtų nuvedę į žviesią ateitį.

Minėdamos suaktyvintus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metus, mes geriausia patarėnaušim savo nelaimingai tėvynę, jei išlaikysim lietuvišvę gerą vardą. Ankščiau ar vėliau ji turės praskinti mūsų laukiamam teisingumui kelią.

Visose Sov. Sąjungos vidaus kovose, kurios jau trunka daugiau kaip 20 metų ir kur laikas nuo laiko būdavo įvykdomi valymai, svarbiausios opozicijos punktai buvo šie: 1. neaprežtos asmeninės Stalino diktatūros atmetimas, 2. atmetimas nebeapkenčiamų saugumo ir partijos kontrolės metodų, kurie kaskart darėsi vis ryškesni ir vedė į pavojingą dvasinio, politinio ir ūkinio gyvenimo Sov. Sąjungoje sustingimą, 3. noras visišką tautų pavergimą tikslas, kurio Stalinas niekada nebuvo galutinai atsisakęs — pakeisti, nors ir ribota, Sov. Sąjungoje esančių tautų autonomija, 4. apgyvinimas esminės, su skirtingais interesais surištos, ūkininkų gyvenimo formos prieš Stalino kolektyvizmo ir vienos politinės sistemos vedimo pastangas, kurias šis, iš savo pusės, buvo perėmęs nuo savo mirtino priešo Trockio ir 5. vienašališkos valstybiškai — kapitalistinės Sov. Sąjungos ir jos satelitų sistemos atmetimas.

Dėl šių problemų jau daugiau kaip 10 metų buvo vedama kova taip vadinamais „valymo“ metodais. Dėl tų pačių problemų šiandien vyksta kova Rytų Europos ir Balkanų tautose.

Gerai informuotose diplomatinuose Londono ir Vašingtono sluoksniuose vyrauja mintis, kad tuo metu, kai Maskvoj buvo nu-

Nelaukta Zdanovo mirtis

SOVIETŲ SAJUNGOJ PRASIDĖJO „VALYMAS“

Rugpjūčio 31-mos dienos Maskvos radio pranešimas apie komunistų partijos centrinio komiteto sekretoriaus ir Sov. Sąjungos užs. reikalų komisijos šefo Andrej Aleksandrovič Zdanovo staigią ir netikėtą mirtį pasaulį vėl suklebė įvairiausių gandų apie naująjį Sov. Sąjungoj pradėtąjį valymą. Šiuos gandus dar labiau sustiprino tas faktas, kad nei Sov. Sąjungoj, nei užsienio niekas ir niekad nekalbėjo apie šios vienos žymiausios sovietų asmenybės ligą. Jis buvo žinomas kaip sveikas, visuomenė gerai atrodantis ir sportą mėgstantis vyras. Oficialiame mirties pra-

nešime nurodoma, kad Zdanovas per visą metų eilę kentėjęs nuo aukšto kraujo spaudimo ir arterijų sklerozės. Mirtį išaukęs širdies paralyžius.

„United Press“ iš Londono pareiškė, kad jau kuris laikas rusų politikos stebėtojai matę vykstančią tarp Zdanovo ir Molotovo kovą Politbiure. Jų politinės pažiūros labai skyrėsi. Šis nuomonių skirtingumas pirmą kartą labai išryškėjo, kai Rusija prieš metus atmetė Marshallo planą ir kai š. m. pavasarį tarp Sov. Rusijos komunistų ir įkurtojo kominformo atsirado nesutarimų.

Turkijos-ginkluotas neutralumas

GED. GALVANASKAS

Devyneri metai praslinko, kaip Turkija gyvena nuolatinio nerimo. Kelčiasi pavojų šaltiniai: Vokietija, STRS, bet milijonas vyrų stovi paruoštieji nuolatiniam pavojui atremti. Krizė tiesiasi. Ilgus metus nebuvęs sovietų ambasadorius Ankaron vėl atvyksta. Juo yra Lavrichev, žinomas tarptautinio nepuolimo pakto autorius Balkanųose.

Lavrichev atvykus, turkai laukė naujų sovietinių kombinacijų, galimo spaudimo. Tuo pat metu sukaliojosi amerikiečių karo laivynas. JAV karo kreditas — įvairūs ginklai, povandeniniai laivai, baigiant lėktuvais, viešai gabenami. Tuo žygiu norima parodyti, kas stovi už turkų ginkluoto neutralumo.

Turkų realizmas.

Dr. Ladas Natkevičius, buvęs Lietuvos atstovas Maskvoje, mires tremtyje, tvirtino, kad turkai turėjo prie Kremliaus geriausių diplomatų. Ne vien diplomatai, bet ir tauta suvokia tikrovišką nuotaką. Nors jos dauguma dar berašė, bet padarė milžinišką pažangą. Ji žiūri į tikrovę atviromis akimis. Lucien Bodard „France Illustration“ 1948. VII. 24 dėsto turkų logiką: „Karas atėjo į mūsų gyvenimą. Vienintelio mes nežinoame — datos jo pradžios. Turkija pasirušiusi laukti tiesioginio karinio užpuolimo ar diplomatinio pinklių ginkluoto rezgimo. Bet ji žino, kad tai bus pradžia pasaulinio karo, nes nėra būdo jį apriboti. Prieš kiekvieną pasikėsimą mūsų nepriklausomybę kovosime ligi paskutinio vyro. Tačiau mes žinome, kad Turkijos karas reikš ką tai didesnio, negu vien mūsų reikalas.“

Sovietų neapykanta.

Turkai nekenčia sovietų, nes jie nori juos pavergti. Jie yra pasirušę sovietinį smūgį sutikti.

Turkija praityje mokojo išspręsti socialinius ir politinius klausimus. Joje nėra komunistų, nerasia penktosios kolonos. Gyventojai taip glaudžiai sutaria, tautiškai apsisprendę ir politiškai paruošti, kad sovietų agentams greitai lemia atsidurti policijos rankose ar savo metu sprukti atgal. Turkų realizmas, tautinis apsisprendimas ir sugebėjimas palaipsniui įgyvendinti pilnutinę demokratiją sudaro progą tai 18 ml. tautai aukštai galvą laikyti prieš gresiantį milžiną.

Britų atstovas Philip Price patiekia įtakingo turko samprotavimus: „Aš nebūju karo su sovietais, bet bijau pasaulyje didėjančios suirutės, kuri tarnauja jiems, kad užgnaižtų pilietinės laisvės ir ūkio pažangai“.

O turkai tiesūs. Teisus ir jų prezidentas Ismet Inoni, kuris dar karo metu grįždavo V. Churchillį: „Iš šio karo išeis vienintelis laimėjas, tai Stalinas. Kai karas baigsis, mes atsidursime prieš naują priešą Maskvą. Tuo tikslu dabar jėgas taupome“.

Kai atieties karo švyriai nuaidės, turkai atsidurs jo centre. Ne todėl, kad jie būtų nepaprastai karingi. Visa tai įvyks, nes jie norės gyventi ir herojiškai kovoti už savo laisvę, kaip suomiai 1939 m.

Turkijos neutralumas jos geopolitinėje padėtyje.

Atieties karas dabar supa daugelį nenuvokių galimybių. Turkija, ypač jo pradžioje, gali būti sovietams nepaprastai pavojinga. Iš jos aerodromų lengviausia pasiekti Ukrainos pramoninį trikampį,

Donecą ir Baku. Maskvos uždavins — staiga užimti Turkiją, iki anglosaksai nepanaudojo oro laivyno. Istambulas gali būti greitai paimtas. Tuo negalima pasakyti apie kitą Turkijos dalį, o ypač kalnuotą Anatoliją, kurioje nebus galima panaudoti moderniškių ir reikšmingų karo priemonių. O turkai aerodromai už Anatolijos kalnų — Aleksandretėje.

Jei Turkija sovietams nepaprastai svarbi apsigynimui, tai puolimui nustoja reikšmės. Tiesa, per ją eina kelias į Dardanelus, Suezą ir Artimųjų Rytų žibala. Bet Dardanelai, sovietams neturint laivyno, neturės reikšmės, nes negalės likti rytinėje Viduržemio jūroje ar uždaryti amerikiečių laivyną Juodojoje jūroje.

Suezas kariniu požiūriu nustoja anksčiau turėtos svarbos. Sovietams ji užėmus, anglosaksams būtų suduotas didelis smūgis, bet jie rastų kitą kelią tiekimui. Britai jau ano karo metu buvo paruošę Afrikoje sausumos kelią į Kiniją.

Artimųjų Rytų — Irano ir Irako žibalas sovietams geriausias pasiekiamas per Azerbeidžaną, kaip Anatoliją.

Sovietai ko labiausiai norėtų iš Turkijos — jos neutralumo. Jei

Kpt. Paulius J. Saltenis

anksčiau turkai nuogastavo atvykus Lavrichevui galimo ultimatumo, dabar laukia jo ištiesios rankos, prašančios neutralumo. Toji galimybė turkų spaudos toną suminkština. Turkiskasis realizmas nuvokia viską, net kuriam tarpšniuri draugiskumo sutarū su Maskva. Tas politinis suktinis vienok gąsdina prarastą šiltą amerikiečių draugystę, kuria iki šio metu naudojojas turkai. Ankarą gerai žino, kad maskviškis glėbis be amerikiečių paramos jai nėra mirtis. Toji padėtis verčia su Kremliumi vesti ypač atsargų politinį žaidimą.

Turkų atsargioji politika.

Politinėje srityje turkai samprotauja. „Karo atveju mes eisime drauge su santarvininkais. Mes gerai nuvokiame, ką atneš karas: sunaikinimą miestų, pramonės įrengimų ir tautai neapsakomą kančią. Mes pasiryžę aukotis bendram labui, nors nežinome, ar ilgai tversime. Mes rizikuosime būti sunaikinti pirmutinieji, nes rusai ir mūsų, o amerikiečiai gale pasaulio. Tokioje padėtyje mes gali išgelbėti tik pastarųjų skubi pagalba“.

Šie samprotavimai turkus vertė suartėti su amerikiečiais. Praėjusio karo metu įgyti angliškos ar vokiškos kilmės ginklai leidžiami „apyvartoti“. Jų vieton gaunami nauji — amerikietiški, įskaitant ir oro tvirtoves. Šie ginklai skirti ne vien užpuolikai atsispirti, bet ir išlaikyti ginkluotam neutralumui.

Tą apsiginklavimo politiką vesdami, stengiasi kuo mažesnia užsiangaužuti. Jie stengiasi išvengti neaiškių kombinacijų, kuriose būtų tik anglosaksiskos grandinės narė. Turkai siekia išlaikyti savarakiškumą politinėje srityje, ir tai jiems iki šio meto vyksta.

Galima net daugiau pasakyti: dabartinis metu turkai atsisako

stoti karan amerikiečių vadovų bėje. Žinoma, turkai negali būti padėtyje graikų, kurie tarpusavyje kovoja, kitų diriguojami. Jie vengdami ideologinio karo, visai neutraliai laikosi Graikijos atžvilgiu.

JAV nori turkus visiškai savan glebin paimti. Amerikiečių pajėgų rytinėje Viduržemio jūroje nėra užtekintos rimtam susidūrimui su sovietais. Dabartiniai ten esanti daliniai skiriami tik pirmiems bandymams. Galima suvokti, kad amerikiečiai veiks pagal susidariusias sąlygas. Tolimesnė įvykių eiga amerikiečius privers jėgas stiprinti ir palenkti turkus visuotinai apsispręsti.

Turkija stovi ant didvyriškumo ir egoizmo slenksčio. Turkai žino, kad tik jie gali savo tėvynę apginti. Bet jie taip suvokia, kad mažoms ar vidutinėms tautoms nėra prasmės valgyti galybių privirtos košės.

LIETUVIŠKA TRAGEDIJA AMERIKOS PADANGĖJE

Kapitono Pauliaus J. Saltenio atminimui pagerbti
SAULYS-LAKŪNAS KUMPIKEVIČIUS

Šių metų sausio 13 d. anksti rytą, skindamas sau kelią per rūkus, audrą ir lietų, iš Houston (Texas) į Washington skubėjo galingas Eastern Air Lines keleivinis lėktuvas DC-3. 4 val. 33 min. JAV sostinės aerodromo kontrolės bokštas per radiją susiekė su lėktuvu kapitono Paulium J. Salteniu ir paprašė jį palaukti ore, kol nusiels kitą lėktuvą. Kpt. Saltenis, kontrolės bokšto pareigūnų paklaustas, ramiai ir aiškiu balsu pranešė apie debesingumą ir, laukdamas savo eilės, ėmė sukli ratu apie 5 km atstus nuo aerodromo. Po kelių akimirų pasigirdo klaukus trenksmas: DC-3 užkliudė pusės viršūnė ir sudužo šiauriniame Potomac upės krante. Kpt. Saltenis, jo padėjėjas lakūnas ir trys keleiviai žuvo; keturi kiti keleiviai, kad ir sužeisti, liko gyvi. Gal šimtąjų akimirkos dalį prieš savo mirtį kpt. Saltenis parodė nuostabią savo orientaciją ir, jau žengdamas per amžinybės slenkstį, paskutinį kartą atliko savo pareigą: išjungė motorus, kad lėktuvas nukritęs neuždegtų. To žaibiško susiorientavimo ir geležinės valios dėka anie keturi keleiviai liko gyvi.

Sausio 15 d., po iškilmingų gedulo Mišių, daugiau kaip šimto automobilijų procesija palydėjo gėlės paskendusį kpt. Saltenio karstą į Holy Road (Sv. Kryžiaus) kapines Great Neck, — prie pat Rooseveltto vardo aerodromo. Daugybė to jauno lakūno draugų atduodė jo palaikams paskutinę pagarbą ir pro sprangias ašaras tarė paguodos žodį jo žmonijai Britui Saltenieniai — Klimaitai, pasilikusiai

skausme su penkerių metų dukrele Paulyte ir dabar jau trejų metų sūneliu Paulium. Velionies marmytė su seserim likusios Lietuvoje, kuri buvo didysis a. a. Pauliaus svajonių, planų ir darbo tikslas. Jo brolis Antanas dabar gyvena Anglijoje.

Dariaus-Girėno dvasioje

Šių metų gegužės 23 d. Paulius būtų buvęs 36 metų amžiaus. Gimęs netoli Pittsburgh (Pennsylvania), būdamas dvejų su puse metų su tėveliais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno netoli Anykščių. Dar nebaigęs pradžios mokyklos, savarakiškai užsidirbinėjo, plukdydamas Šventąją sielą. Sulaukęs 17 metų, tėvelius palikęs tėvynėje, išvyko atgal į JAV ir perėjo visus emigrantų vargo kelius, kol savo gimto sumanumo ir iniciatyvos dėka išliko ir pažymėjo aviacijoje. Ir tuo keliu Paulius J. Saltenis ėjo kaip lietuvis. Jį ypatingai paveikė Dariaus-Girėno herojiškas žygis ir jo tragiška baigmė, ir jis New York'e įsteigė Dariaus-Girėno Aero Klubą kartu su K. P. Vilniškiu (kuris buvo pirmasis to klubo pirminkas) ir kitais entuziastingais lietuvišiais patriotais. Paulius J. Saltenis pirmas iš klubo narių įgijo jaun. lakūno laipsnį ir pasidarė centrinė asis, aplink kurią sukosi dinamiska klubo veikla. Nuo čia prasidėjo a. a. Pauliaus kilimas aviacijoje. Į jį buvo atkreiptas dėmesys kaip į vieną iš geriausių skraidymo instruktorių, ir jis buvo pakviestas mokyti lakūnus Dervend Flving School, kur 1940 metais jam buvo duotas vyr. instruktoriaus ir

egzaminatoriaus laipsnis. 1941 m. jis su pasižymėjimu išlaikė aklojo skraidymo egzaminus, buvo pakviestas į Eastern Air Lines lakūnų kapitonu, o 1943 m. JAV aviacija jį paskyrė Aklojo Skraidymo Mokyklos Atlanto (Ga.) instruktorium. Jis pats skraidė ne tik JAV, bet ir Pietų Amerikoje bei Afrikoje, o jo parengtieji lakūnai buvo tarp geriausiųjų didžiųjų II-jo pasaulinio karo JAV aviacijos žygiuose.

Vienas geriausių specialistų Amerikoje

K. P. Vilniškis, a. a. Pauliaus draugas ir bendradarbis, kuriame esu dėkingas už suteiktas apie velionį žinias, rašo:

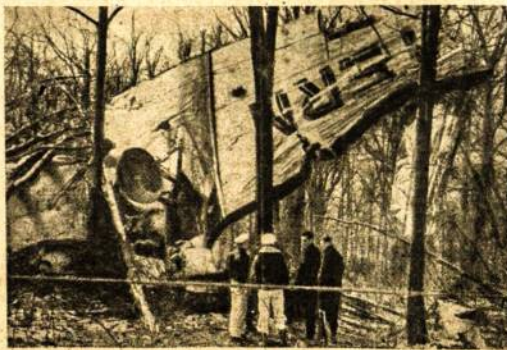
„Kpt. Saltenis buvo patyręs lakūnas, vienas iš geriausių aklojo skraidymo specialistų Amerikoje... Jis per 14 savo skraidymo metų buvo raizgės padangę tūkstančius valandų. Eastern Air Lines jis buvo laikomas vienu rimčiausių kapitonų skrupulingai einančių pareigas. Paprasčiausią darbą Paulius atlikdavo su visu ritimu ir dėmesiu. Darbe jis visada buvo rimtas ir atsargus“.

Prieš mane guli iškarpa iš „New York Times“ 1947 m. rugšėjo 16 d., kur aprašomas vienikartinis tos rūšies atsitikimas: gelbėdamas tirštuose rūkose paklydusį ir neįstengiantį nusielsiti civilinį lakūną J. A. Bentley su sūnum, kpt. Saltenis su savo lėktuvu pakilęs sėkmingai „parvedė“ paklydėlį į aerodromą ir tenai jį gražiai nutupdė. Ir išgelbėtasis Bentley, ir „New York Times“ parinktas žodžiais reiškia sumaniam ir prityrusiam lakūnui padėką bei pripažinimą.

Susitikimas padangėse su Molotovu

Su kpt. Salteniu susipažino su susibūliavimu, kai jis 1938 m. atskraidino į Kauną Dariaus-Girėno Klubą padovanotą Lietuvos Saulių Sąjungai komąjį lėktuvą, kuriuo po to ir man teko skraidyti. Pirmas mūsų lėktuvas buvo tuometis liudies 12 d. į Anykščius, į Pauliaus tėviškę. Jis jau tada parodė entuziastingą dėmesį civilinėms lietuvių aviacijos pionieriams, ir daug smagių valandų tada teko man su juo praleisti, besikalbant tais klausimais, besvajojant ir beplanuojant. Lietuvius patirtojas a. a. Paulius pasiliko ligi pat mirties. „Lietuvius Pauliaus širdy buvo aukščiausioji vieta“ rašo K. P. Vilniškis. „Jis kaip kūdikis džiaugdavosi josios laimėjimais ir liūdojo dėl jos nelaimių... Pastaraisiais metais, eidamas savo peregais (kaip EAL lakūnas-kapitonas) Paulius dažnai susidurdavo su atstakalingais asmenimis: žymesnieji asmenys, skrisdami lėktuvu, paprastai užneša į kapitonų kajutę, ir tokiu būdu ne vienas žymus Pauliaus keleivis yra iš jo lūpų nuosirdžiai išsklaidęs Lietuvos bylą“. — Tarp jo keleivių 1947 m. pavasarį, JTO Visumos posėdžių metu, buvo ir Molotovas, kai skrido iš New Yorko į Washingtoną. Kpt. Saltenis, jį priėmęs, tuoj pasisakė esąs lietuvis, Molotovas sumišo, regimai išsigando ir tik suigriebęs pramokiojo, jog iš senų mokslo laikų pažinęs keletą lietuvių, ir jie buvę jo geriausi draugai...

Kpt. Pauliaus J. Saltenio mirtis yra neeilinis nuostolis mūsų kanciančiai, išsklaidyti naikinamai bet kovojančiai ir gyventi pasiryžusiai tautai. Velionies šeimos skausme nuosirdžiai dalyvauja ir jo draugai, kurių a. a. Paulius dėl savo patrauklaus būdo itin daug turėjo. Vėsi gimęs į jo tokią ankstybą mirtį žiūrim kaip į įpareigojimą kiekvienam lietuviui — kuriame pasaulio krašte jis bebūtų — išlaikyti sąvąję tauraus lietuviškumo ir kovos pasiryžimo dvasią.

Lėktuvas, kuriuo skrido kpt. P. J. Saltenis, po avarijos

„Kovas už laisvą Lietuvą aš vadinu kovomis už laisvą Europą“...

Prof. K. Pakštas - LITHUANIA AND WORLD WAR II (Lietuva ir antrasis pasaulinis karas). Išeido Lietuvių Kultūros Instituto, Chicago: 1947 m. gruodžio mėn., 80 psl.

Prof. K. Pakštas, giliai persiėmęs savo studijų metu Vakarų kultūros kūrybinėmis idėjomis ir grįžęs dirbti į atgimusios Lietuvos mokslo židinį, Vytauto Didžiojo Universitetą, tapo drauge didžiųjų naujų mąstymų ir mūsų visuomeniniame gyvenime. Jis visą laiką sirgė sirgo atsistatydinti Lietuvos gyvybinėmis problemomis. Iš po jo plunksnos yra išėję visa eilė originalių, todėl daug kam ne, visada laiku suprantamų projektų (iš jų prisimintina, bent Vilniaus problemos sprendimo bandymai, Klaipėdos organiko su visa Lietuva surišimo planai, kultūrinės savivaldos įgyvendinimo siekimai etc.)

Matydamas Lietuvos išganyką pilnutinės aukštos kultūros laipsnyje, prof. K. Pakštas dar 1928 m. „Zidiny“ šauktė šauktė — kilti lietuvių tautai, į vertikalines kūrybos aukštybes, kaip vienintelę kryptį, kuri paliko Lietuvai atvirą ir laisvą. „... mūsų situacija tegali būti saugesnė tik tuo atveju, kai išmoksite tapti tu, kuvo senovės Graikija buvo Viduržemio erdvė“.

Prof. K. Pakštas savo lakios kūrybinės vaizduotės vizijos nuostabiai pramėtė antrojo pasaulinio karo gremseje — visas Lietuvą užgrūvančias nelaimes ir visu savo asmenybės judrumą kvietė tai, kas dar galima. Sūlė į užsienį perkelti: 1. ko daugiausia Lietuvos meno, senienų, unikatų, mokslo knygų; 2. bent 60 studentų į JAV studijų tikslu; 3. sukurti būsimai laisvės kovai finansinę bazę, perkelti į Ameriką ko daugiausia aukso ir vertybių. „Daug kam kalbėjau apie bausių pavojų iš Rytų... Mane paskaitė svajotoju, nerealistu. Tokiu svajotoju aš ir išvykau iš Lietuvos 1940 m. birželio 1 d.“ (iš 1946 m. laiško draugams Europoje).

Nuvažiavęs į JAV, prof. K. Pakštas skaito eilę Amerikos universitetų paskaitas Rytų bei Centro Europos problemomis, drauge

tapdamas ir Lietuvos laisvės bylos nenuilstam piligrimu. Tuo būdu užsitraukia Rytų koloso nemalonę jo neabejotinai intervencijos dėka Profesorius tampa ilgesnį laiką formaliu bedarbiu. Tuomet dar su didesniu uolumu pasišvenčia Lietuvos tragedijos atskleidimui anglosaksijos pasaulio šviesėnų prėtų tarpe. Jau 1941 m. prof. K. Pakštas išleidžia „The Lithuanian Situation“ (Lietuvos padėtis), o 1942 m. „The Baltoscandian Confederation“ (Baltoskandijos konfederacija). Vėliau parašo veikalą apie Lietuvos sienas (kol kas rankraštis). Čia recenzuojamoji knyga taip pat buvo parašyta jau 1945 m. „The Modern Lithuania“ vardu. Apie porą metų ji nerado leidinio. Dabar, totį knyga, matyti, papildyta kai kuriais duomenimis, išėjo pradžioje paduotu pavadinimu.

Visų prof. K. Pakšto Lietuvos laisvės bylos klausimais išleistų knygų vedamoji mintis yra ši:

„Kovas už laisvą Lietuvą aš vadinu kovomis už laisvą Europą, Ameriką ir laisvą pasaulį. Tik susijungę laimėsime karą prieš didžiojo organizuoto melo karalystę“ (žiūr. jo str. 1946 m. „Darbininko savaitraštis“). Ši mintis meistriskai pravesta ir čia minimoji knygoje.

Pagal autoriaus prieš porą metų pareiktą koncepciją ši knyga turėjo būti Lietuvos „pastarųjų dviejų generacijų istorija“, kultūriniai laimėjimai ir dabartinė tragedija“ (iš 1946 m. laiško draugams). Faktiškai ji susideda iš kondensuoto Lietuvos istorijos įvado, trumpo atsistatęsios Lietuvos laimėjimų ir politinio gyvenimo aprašymo, ilgesnio dabartinį Lietuvos okupaciją pavaizdavimo („Lietuva antrame pasauliniame kare“ 28—54 psl.), ir, pagaliau, Lietuvos idealų bei vadų iškėlimo. Priešuos autorius paduoda ištrauką iš Lietuvos-Rusijos taikos sutarties, 1939 m. Lietuvos-Rusijos savitarpo pagalbos paktą ir, trečia, pateikia detalų visų svarbesnių Lietuvos istorijos įvykių chronologiją (ji baigama 1946 m. Baltijos universiteto Hamburgue atidarymu).

Kaip matyti, pati turinio apimtis

žymiau nesiskiria nuo kitų panašių Lietuvos klausimu parašytų pastaraisiais laikais knygų (pvz., Harrison „Lithuania's sight for Freedom“ etc.). Prof. K. Pakšto knygos originalumą sudaro patslai dėstymo būdas. Ji aiškiai stengiasi pritaikyti Vakarų, ypač anglosaksiskajam, mentalitetui. Iš Lietuvos istorijos parenkami tokie faktai bei jų aspektai, kurie iškelia lietuvių tautos didį kūrybinį pajėgumą ir drauge visa tai įstato į bendrosios Vakarų Europos politinių bei kultūrinių uždavinių ir laimėjimų grandinę: Lietuvos imperijos 13—16 amž. nuopelną tuometinui, Europos valstybių tarpe (totorių ir vokiečių ekspansijos sulaukymas), jos teisinę, agrarinę ir švietimo pažangą (Lietuvos statutai, 1557 m. žemės reforma, 1579 m. Vilniaus akademijos įsteigimas etc.). Iškeliama Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos valdovų nuostabi tolerantinė politika užvaldytos svetimos Rytų srityse. Čia pat tuojau sugretinimui paduodama caristinės Rusijos okupaciniai metodai: „... netekus nepriklausomybės ir laisvės, kiekviena lietuvių generacija tarėjo brangiai sumokėti kraują ir žmonių kančiomis už tai, kad priklausė Vakarų kultūrai. Turėdami aukštesnį gyvenimo lygį, lietuviai niekadoms negalėjo susitaikinti su Rytų gyvenimo būtu ir jų autokratiniu valdymu“ (10 psl.).

Ilustracijai suminiui visų lietuvių sukilimai prieš rusus, iki galutinai vėl buvo atkovota Lietuvos nepriklausomybė. Visi tai pavaizduota labai kondensuotai, neperkraunant teksto užsieniečių nereikšmingais vardsais bei detalėmis. Tik tokiu būdu vakarietio akys visu reikšmingumu atsisotia mūsų istorijos visuotinė prasmė ir reikšmė.

Aprašydamas Lietuvos politinių pabėgėlių („Lithuania in exile“ 51—54 psl.) iš savo krašto pasitraukimo priežastis, prof. K. Pakštas vėl randa progos iškelti esminį mūsų valstybinių institucijų, filosofijos, literatūros, meno ir socialinių papročių bendrumą su Vakarais. „Iš tikro, būtų tiesiog juo-

Lietuvos Partizanų Dainos

KOVONI

Pro seną pirkia, pro vėsnų sodą
Priešą sutiksims kruvinom vaisėm.
Sudiev, motule, mes iškeliaujam,
Mes iškeliaujam pro seną kryžį.

Kovon, kovon, kovon, draugai!
Tėvynė šaukia mus!
Greit paraku pakvips laukai,
Ir raus krauju dangus!

Gimtosios šalies sakalai

Jūs žuvot už laisvą garbingą kovą,
Gimtosios šalies sakalai.
Per amžius lietuviai minės jus dai-
noj.

Garbė jus lydės amžinai.

Jūs žengėt į kovą, nebojot mirties,
Kad pačiai mūsų rankų nukristų,
Viltis, kad sulauksim laisvos Lietu-
vos,
Kiekvieno širdy kas sušviestų.

Jau Lietuvai teka skaisčioji aušra,
Ir greit nusileis raudonoji žvaigždė.
Pirmus partizanų jau slegia kapai,
Ir gėlės jiems šnabzdžia sudiev.

Bet ne, jūs gyvensit dainoj amžinai,
Lietuviai jūs vardą minės.
Iš kartos į kartą, seni ir vaikai
Maldoj ir širdy jus turės.

Atlikęs pareigą tėvynėi

Atlikęs pareigą tėvynėi,
Narsus kary, tu praužai.
Tu užgesai, kai laisvė švito,
Laimėjęs kovą tu nē sau.

Akis ne motina užspaudė,
Prie kapo nevertė sesuo.
Kovos lauke patrankos gaudė,
Raudoj ožkanas ruduo.

Tauta tau gražų vardą skyrė:
Nežinomų kapų esi,
Tau tapo motina tėvynė
Ir tavo broliai mes visi.

Aprašydamas Lietuvos politinių pabėgėlių („Lithuania in exile“ 51—54 psl.) iš savo krašto pasitraukimo priežastis, prof. K. Pakštas vėl randa progos iškelti esminį mūsų valstybinių institucijų, filosofijos, literatūros, meno ir socialinių papročių bendrumą su Vakarais. „Iš tikro, būtų tiesiog juo-

dorjus, kurie eilę metų gyveno Maskvoj“ (51—52 psl.). Mes baltiečiams praktiškai teko perygti sovietų režimą savose tėvynėse. Autorius ilgai apsisotęs pavaizduoti sovietinę Baltijos kraštų okupaciją, kad „pagelbėtu vidutiniam amerikiečiui atsakyti į painių klausimą, kūs kyla jo galvoj, kai jis skaito ir girdi, jog veik šimtas milijonų Centrinės Europos žmonių dar maldauja iš pasaulio teisinumo ir išvadavimo, nors karas Europoj pasibaigė jau kuris laikas. Taip pat tai jam padės suprasti, kodėl praktiškai visų rusų okupuotos zonos europiečiai veik žvėriškai stengiasi pabėgti bet kur nuo rusų režimo“ (52—3 psl.).

Mūsų „pabėgėlių sudaro didžiausią būsimos Lietuvos laisvės atstatymo viltį. Štai dėl ko dabar komunistų agentai visoje Europoje stengiasi kiekvieną galimą būdą likviduoti bei sunaikinti šią viltį“ (54 psl.) Tiesiog prof. K. Pakštui (prastų lakoniškumą sutraukiami lietuvių tremtinių pastiekti kultūriniai laimėjimai vargingose stovyklų sąlygose. „Laisvos Lietuvos kūrybinė ir pažangi dvasia nebuvo juose sunaikinta. Toji dvasia išnaudoja kiekvieną priemonę žmogišką priemonę laimėti tragikalią pavergtį Tėvynę teisingumą ir laisvę. Ji grindžia visas savo ateities viltis ir aspiracijas tradiciniu Amerikos, D. Britanijos bei Prancūzijos vadų teisingumu ir humanizmu, lietuvių tautos ištvėrme ir nemirtingu pasiryžimu, Dievo gailėstingumu ir Jo pagalba“ (ten pat).

Pegaliau, iš visos recenzuojamos knygos pats originaliausias yra paskutinis skyrius, kur vakarietui suprantamiausiu būdu stengiamasi apibūdinti moderninės Lietuvos idealai bei troškimai ir jei atgimimo bei nepriklausomos gyvenimo kultūriniai vadovai (55—68 psl.). Tai kondensuotas atgimusios Lietuvos kultūrinio, ideologinio, politinio, ūkinio ir demografinio gyvenimo skerspjūvis. Lietuvos jaunimo idealas autorius išgyva dainą ir iš jos padarysime pasididžiavimo dalyką ateities amžiams“ (62 p.). Iš visų lietuvių aspiracijų laisvė labiausiai puoselėjama: „vien laisvė yra nenukainojamas dabarties troškimas... Lietuviai yra išgėrę gilią, kartį įvairių tiriančių formų turę, todėl jie malgiauja ir tikisi, kad ne-

ALOYZAS BARONAS

VĖJAS

I mano kambarį atėjo draugas Vyta. Kaip vėjas, kaip audra užlipo laiptais, ir aš net truputį buvau nepatenkintas tuo triukšmu, nes mano šeiminiškė visada mėgo tylą, tokią pat, kaip jos vienatė ar senos vienodai plaukų dienos. Draugas buvo daugiau kaip dešimt metų už mane jaunesnis, bet tai mūsų draugystei nė kiek ne trukdė. Jis buvo ūkininko sūnus, gyveno netoli mano įstaigos ir kambario, studijavo literatūrą ir buvo mano nuolatinis svečias. Jis sėdėdavo pas mane vakarais, mes žaizdavome šachmatais arba išėję į miestą sėdėdavome alinėse, kol pasigerdavome ir nuo aukštų kežių noredavome grįžti žemėn. Taip, kaip aš, daugelis leidome kvailai dienas, nes nieko gerio nebuvo galima išgauti. Aš žinojau, kad ne visi būsimieji piliečiai, nestebinančiai pasauliui, ir ne visi būsimieji žmonės, kurie paskui save palieką didelę vagą, stebinančią kitus dešimtis metų. Aš žinojau, kad mes esame žmonės, kokių yra milijonai. Ir nieko daugiau nereikėjo, kad mes būtume gyvenimi nepatenkinti. Atėjo pas mane draugas, kaip vėjas medžių

viršūnėms, atsisėdo ant stalo ir, supdamasis kojas, pasakojė. Ne, pylė žodžius, jaunus ir gyvenimo meilės pilnus, kaip pavasarinis lietus.

— Matai, Kazy, kvaila, bet taip gera gyventi. Sakė, aš dabar pirmus metus studentas, ir tai esu, mano geriausi metai. O ką? Gal ir geriausi. Dėlto nebandžiau ginčytis. Ko man ginčytis, jei gyvenit duodasi. Ir žmonės geri. Nė vieno neradau blogo. Nė vieno. Ir niekas ligi šiol nėra manęs apgavęs. Nebent mergaitė. Bet juk apgavystė jos gyvenime labai svarbi. Juokinga, bet tikrai taip. Nes juk ji turi iškelti ko nors, kas-jaį gėra ir brangu. Ir už tai, kad ieško laimės, negi galima žmogų bausti. Taigi, tik moteris apgaudinėja, o šiaip daugiau niekas. Niekas, ir todėl aš viską laidi myliu. Visą, bet labiausiai vėją. Žinai, vėjas amžino neramumo simbolis. Amžino jaunystės ir linksmumo. Laužia šakas, žiedus ir sniegą barsto iš nepaprastos energijos ir entuziazmo. Taigi myliu vėją. Labai moteriškai skamba, bet tu žinai, kad vėjų labiau galima tikėti negu žmogui. Labiau negu kuo kitu, nes jis negali apgauti, kadangi neturi išsikiškavimo. Nesijuok, mano drauge, juk vis ką nors mes turime mėgti, antraip argi mes būtume žmonės? Šitokia nerasta

tvarka žemėje. O šiaip viskuo pasitiki, ir niekas tavęs neapgaus. Pasitikiėjimas suvaržo žmogų. Sena šimtus kartų girdėta muzika.

Draugas supėsi ant stalo, vėliau nusoko nuo jo ir atsisėdė kėdėje. — Kązin? — suabejojau aš. — Aš už tave vyresnis ir sakyčiau, kad niekuo nepasitikėsi. Židėrė, ir kiek vieną taip, lyg jausdamas, kad jis nori tave apgauti. Argi neteisėbė, brole, kad kiekviename žingsnyje mūsų laukia nusivylimas? Nepasitikėk niekuo, juo lybiau moterimis, nes jos neištikimu simbolis, kaip vėjas amžino neramumo ir jaunystės. Pamatyai, kad daug kas žemėje tave nori apgauti ir, kai apviliamas tavo pasitikėjimas, būna dvigubai sunkiau. — Ne, nesutinku, — meta draugas neužgesintą cigaretę ant grindų ir degasi naują. Dūmai virš mūsų abiejų skaldos ir, rodos, mes juos pučiame tam, kad jie išvalytų iš mūsų širdžių ir kambario bandantį mus puliti nerimą.

— Gali sutikti ir gali nesutikti, bet tu turi niekam nepasitikėti, net ir ten, kur tu atrodo tėra mažytė smulkmena. Tu žinai seną, kaip mano tėvo batal, nesamone, kad gyvenimas susideda iš smulkmėnų, ir jos tave ar nukriauš ir sunaikins arba padarys laimingiausiu žemėje. Tu nieko nežinai,

bet niekas negali tavo žingsnių spauskti ten, kur geriau, išskyrus tave patį. Niekuo nepasitikėk, nes ir savi pasitikėdamas tu daug kartų save apgauni. Tu manai karais, kad eini į laimę, o tu tarpai eini į visai priešingą pusę ir matematiškai tairant, tu dvigubai nuo jos tolsti. O kartais tu atrodo, kad vargas vis labiau dienos dienos tave slegia. O paskui, kai pažūri atgal į savo dienų vieškelį, matai, kad laimė buvo pro tave praėjusi. Nepažinai — ir nebėra. Prasilenki su laime, ir vien todėl, kad tikėjai sau ir nežinojai link jos einęs.

Draugas barsto pelenus po visą kambarį, lyg tas jo mylimas vėjas į verstų juoktis ir trankytis. Jis vėl atsisėdė ant stalo, pastumia visas knygas truputį tolyn ir žaidžia, lankstydamas linfute.

— Ne, viską daro meilė ir gyvenimo džiaugsmas, kuris iš jos pareina. Mylėk kiekvieną vabalą bei žiedą ir būsi laimingas, neužtroksi dienų gulėse ir neprigersi liūdesy.

— Mylėk, bet nebūk aklas, nes žemėje daug kas tave tyko apgauti, nes žemėje daug kas bando eiti į laimę keliais, kurie nėra pakan-kamai tiesūs.

— Kvaila, kalba, — nusibodo draugui. — Apgaus — pamatysiu, bet vistiek nepasitikėjimas yra di-

desnė už žemę kiauylstę, nes pagaliau, jei nebegali tikėti žmogum, tai ko vertas gyvenimas?

— Nieko, — tariau, ir mes išėjome vaikiotis po miestą, nes mes slėgė pokalbis ir vakar išgertas alus.

Taip truko keletą mėnesių, kol, pagaliau, išvažiavau į kitą miestelį. Nauja vieta ir, draugai privertė mane užmiršti daugelį to, kas buvo brangu ir rodė nepakeičiamą. Nauji draugai pakėlė senuosius, ir aš niekada nebuvau kankinamas ilgeso ar slegiamas didžiulės neatsakytų seniesiems draugams laisvų krūvos. Praėjo visa, kas rīso, nes negali su visu pasauliu likti pažistamas ir nenu-traukias ryšį, kaip amžiai savo metų grandinės. Užmiršau aš ir Vytą, nes čia, mano naujo gyvenimo vietoj, buvo pakankamai jaunų žmonių ir blaiviaus bei girtu linksmumo. Buvo visko, todėl nebuvo plyšių dienų tarpuose, per kuriuos, kaip per blogai suleistų lentų sienas, aš būčiau galėjęs ar turėjęs noro pažvelgti atgal.

Bet kartą visai netikėtai į mano kambarį įėjo Vyta. Sunkiomis kojomis, kurios buvo apmautos au-liniais apdulkėjusiais batais, jis žengė per mano kambarį ir aš mačiau, kad jis tik dalį beturi to linksmumo ir nuotaikos, kurią jis

Lituanistinis inžinerijos daktaro darbas

DIPLINZ. BR. GALINIS

Po karo tremties sąlygos sulaukė mės inžinerijos tarpo antrąjį daktarą. S. m. lėpos mėn. Stutgardo Aukštosios Technikos Mokyklos architektūros fakultetas suteikė inž. daktaro laipsnį dipl. inž. Jurgiui Gimbutui už jo disertaciją „Das Dach des Litauischen Bauernhauses aus dem 19. Jahrhundert“.

Ši didelė apimties ir gausiai iliustruota studija apie etnografinių lietuvių kaimo statybą yra išleista atskira knyga (vokiečių k., su trumpa anglų kalba santrauka) ir yra pirmas tos rūšies lietuviu

bus numesti alkanėmis vilkams. Lietuviams, kaip lygiai ir kitoms mažoms tautoms, eksterminacijos grasomoms, laisvė yra tarytum oras, kuriuo kvėpuojame, vanduo, kurį geriname, duona, kurią valgome, kad išliktume gyvi“ (63 p.). Kalbėdamas apie tautos vadų vaidmenį Lietuvos prisikėlimui, nepriklausomam gyvenimui ir dabarties laisvės kovos inspiracijoms, autorius ypač iškelia Maiorinį, Tumą — „Vaizgantą ir filosofą — pedagogą St. Salkauskį. Visi trys buvę dideli humanistai, kilnūs krikščionys, savo protėvių žemės ir tautos mylėtojai bei patriotai, antirasistai ir brutalaus nacionalizmo priešinai. Rusai, naikindami ir degindami lietuviškas knygas, ypatingo dėmesio kreipė į jų raštus. „Šie ir kiti mirę pranašai visados globojami veiks tautą jos nesiliaujamoje kovoje. Šie praeities milžinai pasilikę nuolatiniu drąsos ir inspiracijos šaltiniu trimis milijonams laisvę pamilusios tautos“ (68 p.).

Jei ši knyga išvydo pasaulio šviesą, kad iškalbingai liudyti apie žūbtinę kovą Baltijos pajūryje už krikščioniškos civilizacijos likimą, tenka padėkoti Amerikos Lietuvių Kultūros Institutui. Šis institutas Kūn. JURO pastangomis jau išleido šešias angliškas apie Lietuvą didesnes ar mažesnes knygas (jų tarpe ir C.R. Jurgelos monumentalia „History of the Lithuanian People“, 1948 m., 544 psl.). Čia neminimi kiti to Instituto didžiai vertingai lietuviški leidiniai ir koncentruojami kultūriniai vertybių rinkiniai. P. JUOZAITIS

architekto darbas. Tuo būdu yra padarytas svarbus žingsnis lietuviškos architektūros tyrinėjimo srityje. Apie šį darbą oficialiame profesorių referate skaitome: „Lietuva užima reikšmingą ir įdomią vietą S. — Rytų Europoje kaimo statybos atžvilgiu“. Pats veikalas apibūdinamas kaip „vertingas įnašas į europinę namotyros literatūrą“.

Ne tik mums lietuviams, bet ir svetimauciams mokslininkams dabar bus žinoma, kad senoviosios lietuvių liaudies statyba slepia vertingos mežiagos namotyros ir iš viso kultūros istorijos mokslams, kaip kad ir lietuvių kalba, tautosaka ir kitos tautinės kultūros apraškos. Tačiau tie materialinės kultūros paminklai dar mažai mūsų ištirti, o dėl literatūros nebuvimo sunkiai prieinami mokslininkams, rašantiems apie Europos tautų kultūrą. Tikimės, kad Dr. J. Gimbuta darbas neliks vienintelis, jį seks daugiau rimtų studijų apie lietuvių liaudies materialinę kultūrą ir ateityje toji

Ruošiamiesi Lietuvos atstatymui, Lietuvos architektai ieško lituanistinė medžiaga bus pagal

Šitam darbiui vienintelis tikras šaltinis yra mūsų senoji liaudies statyba. Tik ja tinkamai ištyrę, išnagrinę jos architektūrinę, konstruktyvinę ir dekoratyvinę esmę, išsiaiškinę tikrai senus didesnius indoeuropiečių tautų grupės bendrus bruožus ir atskyrę, kas būdinga lietuviams, galime tikėtis atrasti raktą ir moderniajai lietuviškai architektūrai kurti. Tik tradicinėje iš protėvių paveldėtoje liaudies meno dvasioje išaugęs ir ją sąmoningai pasisavinęs menininkas galės ugdyti lietuvišką stilių. Mūsų jaunajai architektūrai reikia daugiau parauštos medžiagos lietuvių tautinei kūrybai pažinti. Čia ir glūdi bene svarbiausias apčiuopimas etnografinės statybos tyrinėjimo tikslas. Mes nebesistatysime medinių trobelių, bet stengsimės perkelti gimtosios pirkios tradicijas ir protėvių meninės išraiškos būdus į naują, šių laikų civilizacijai tinkančią lietuvišką sodybą.

Be šios, sakyti praktiškosios pusės, namotyra užima reikšmin-

gą vietą kultūros istorijos mokslų eilėje. Ji duoda vertingos medžiagos tautotyriminkams, kalbininkams, (techniškai) liaudies terminologijai, geografams, istorikams ir net ekonomistams. Ir Dr. J. Gimbuta darbas ne sėrioja siaura techniška tema, bet duoda daugybę etnografinių lietuviškų pavadinimų, palyginimų su kaimyninių kraštų statyena, dekoratyvinių elementų (žirgeliai), o taip pat panagrinėja ir kai kuriuos procesus, susijusius su stogu, pav.: dūmų išvedimas. Tokiu būdu šis darbas pasitarnauja ne tik inžinieriams ir architektams, bet ir kitiems besidomintiems senąja lietuvių kultūra. Autoriaus panaudotoji iliustracinė ir aprašomoji medžiaga yra daugiausia imta iš V.D. Kultūros muziejaus, Kaune ir Ausros muziejaus Šiauliuose etnografinių ekspedicijų rinkinių urapies autoriaus Lietuvoje surinkta, tad yra autentiška. Pats veikalas pavyzdinčiai sistematizuotas, tad yra paranku naudotis patiekta medžiaga.

LIEUVIŠKA KNYGA PAMOTĖS RANKOSE

Zavimės mūsų dalininkų reprodukcijų leidiniais. Ir esame jiems dėkingi. Jie pademonstravo lietuviško meno savitumą ir pajėgumą. Dar maloniau, kad dalis jų išsiveržė į svetimom kalbom ir sveltinių leidyklų knygas ar žurnalus.

Tai gražu. Bet negražu, kad lietuviškos knygos liko neklusios. Ne visos. Teisybė reikalauja suminėti Vahų, kuris iliustravo Bradūno „Mara“. Iliustravo nuoširdžiai, su meniniu užsiėjimu. Peitavičius rūpestingai iliustravo Kiršos „Tolumas“. Bet kai kaimi į rankas klasikus Maiorinį, Pietarį, Krėvę, — su kokiais našlėsiais drabužiais jie išėjo į pasaulį. Lyg iš pamotės, lyg iš UNRRAs rankų. Ir pasigalėjimo jiems neparodė savieji dalininkai. Gal jie nebuvo parašę? Gal leidėjams nešėjo ir be meno ir be skono. Ne tokie, prie kurių lietuviška knyga buvo priripus ir kiek yra pajėgūs mūsų dalininkai, kai jie darbo imasi su atsėdėjimu. Arba vėl Zobarską ėmėsi iliustruoti nelietuviškai. Gerai, kad ji ėmėsi. Bet negerai, kad jos iliustracijos žiūrėsi žmogedras, geriausia atveju Volgos burliokas, bet tik ne lietuvius.

Padaryta — padaryta. Jau nebeatitaisys. Juo labiau, kad dabar knyga išleisti bus sunku. Bet jeigu dar galima bus išleisti — būtų didelis prašymas leidėjams — angažuoti lietuvius dalininkus, kad jie padarytų viršelius ir ne tik viršelius. Būtų pageidautina, kad literatūra ir dalis sykiu reprezentuotųsi toje pačioje knygoje. Prašymas ir dalininkams — įdėti saaviems ne mažiau širdies kaip svetimiesiems. J.

ir pamaldos buvo laikomos intencija tu, kurie pasiliko už geležinės uždangos ir negalėjo atvykti. Mūsų delegatas p. Bajorinas dalyvavo tikrai popietiniame posėdy, kada buvo tiesiama žmogaus teisių deklaracijos diskusijos.

Pirmadienį Lietuvą atstovavo kun. J. Šakevičius ir p. M. Silkūnis. Tai dieną visi delegatai buvo pristatyti Sv. Tėvo Pastuvinio arkivyskupo Geoffroy. Po to sesijai buvo plačiai diskutuota savitarpinė pagalba katalikams intelektualams tremtyje.

Aguona

Pax Romana Kongresas Anglijoje

Gražioje Were aplinkėse esančioje Sv. Edmundo dvasinėje seminarijoje įvyko tarptautinis Pax Romana kongresas. Pati seminarija

rijato delegatas. Šis Kongreso punktas užėmė du ilgokus posėdžius. Šiam posėdy kalbėjo ir lietuvių delegatę, primindama sunkius nusikaltimus, papildomus pavergė prieš pavertę mūsų laikais, ir įnešdama sumanytą, kas neuskaltimai, papildyti prieš žmogų atskirose valstybėse, būtų registruojami tam tikros komisijos ir kad ta komisija parengtų pranešimą šiuo reikalu kitų metų Pax R. kongresui. Šitas sumanymas buvo paremtas p. Toledano, kuris turėjo padaryti panašų pasiūlymą vengrų delegacijos vardu, ir to posėdžio pirmininkas prof. O. Neil perdavė jį tolimesniam svarstymui.

Norint palengvinti ir suprastinti Pax Romana darbą, Amerikos delegatas prof. Taylor pasiūlė suteikti daugiau galios sekretoriatams ir juos organizuoti atskirai nuo Pax Romana bendro sekretoriato Freiburge, kuris yra ir taip jau perkrautas darbas. Pax Romana yra tiek išsiskalusi, kad operacija būtina reikalinga, jeigu norime, kad jos darbas būtų našesnis ir jos įtaka būtų jaučiamą.

Šitie darbai buvo atlikti pirmąjį ir antrąjį kongreso dienomis ir dar reikia pridėti platų pranešimą apie Pietų Amerikos katalikų veikimą ir jo tolimesnės galimybes. Taip pat ligi vėlaus vakaro nusitęsusių pranešimų atskirų delegacijų apie padėtį ir veikimą jų kraštuose.

Trečioji diena buvo sekmadienis

J. DOBKEVICIUTE-PAUKSTIENE

E. Jakalė nuotr.

„Prie paupio“ (akvarelė)

savo vertę panaudota pasaulinėje literatūroje, kaip kad lig šiol yra vertinami ir plačiai žinomi skaudūs originaliniai lietuviškas architektūros charakteriui sukurti.

yra 400 m. amžiaus ir turi daug senų tradicijų. Seni ažuolai dideliame jų apsupančiame parke galėtų papasakoti daug senų istorijų apie tuos laikus, kada Henrikas aštuntojo, laikais šio krašto katalikai dideliais skaičiais mirė kalėjimuose už savo įsitikinimus. Istorija kartojasi. Tai priminė ir kongreso atidarymo metu konferencijai vadovavęs anglas Dr. F. X. Aylward.

Kongrese dalyvavo daugiau kaip dvidešimtys tautų atstovai. Kiti atsiuntė net po kelioliką delegatų. Prancūzų ir Italų delegacijos buvo itin gausios. Atidaryme dalyvavo Northamptono vyskupas, kuris trumpai pasveikino susirinkusius delegatus. Ilgesnį kalbą pasakė apie simbolinę vietos istoriją seminarijos rektorius mons. Bagshaw. Konferencijos metu delegatus priėmė ir Sv. Tėvo delegatas arkivysk. Godfrey.

Posėdžiuose daug laiko reikėjo paskirti įvairiausiems Pax Romana organizaciniams reikalams. Pirmia praėjusiu metu Romoje vykusios konferencijos protokolais. Ten mūsų atstovė buvo Agota Sidlauskaitė, tumet dirbusi Milano Universitete. Apie ją man priminė viena iš šių metų dalyvių. Paskui sekė atskirų komisijų pranešimai. Gydytojai, architektai, teisininkai, socialogai ir rašytojai padarė pranešimus, kas nuveikta praėjusiais metais. Daug sunkumų teko sukurti visose srityse. Optimistiškiausias pranešimas buvo rašytojų sekretoriaus vengro p. Toledano, kuris gyvena Paryžiuje ir gerai pažįsta poną Bačkį.

Antroji konferencijos diena buvo paskirta žmogaus teisių deklaracijai. Pranešimą šiuo reikalu darė Paryžiaus Teisininkų Sekretori-

nešiojosi visada su savimi, kai buvome amžini draugai. Mes apskaitinome daugiau iš reikalų negu iš džiaugsmo ir, kai susiglaudė mūsų krūtinės, vis tiek iš jaučiam, kad tarp jų stovi didelė dienų siena ir neleidžia būti nuodirdams. Ak, mes buvome atitolę vienas nuo kito ir mūsų rūpesčiai bebuvo vienas kitam mažai žinomi ir suprantami. Jis atsisėdė į fotelį ir dairėsi po kambarį.

Aš šitam mūsų susitikimui padaryti jaukiesmį paėmiau iš spintos butelį, ir po pusvalandžio mes vėl buvome draugai. Aš žiūrėjau į ju truputį nuo konjako paraudusį veidą man atrodė, kad jis netaip jau per šluos keletą metų pasikeitęs. Mačiau tas pačias spindinčias akis ir rodė iš tu pačių lūpų pradės nesustabdomai plaukti ugnies pilni žodžiai.

— Matai, ir vėl susitinkam, — pradėjau aš nežinau kelintą kartą ir jaučiam, kad paskutini, nes mūsų kraujas buvo pradėjęs kaisti, ir nuodirdam mūsų širdys vėl buvo pilnesnės už stiklus.

— Matai, aš gyvenau tu patį gyvenimą. Laukai, ir karvės, ir ūkiai. Viskas tas pats, tik vieta kita. Ir žmonės. Ir draugai, O šiaip — viskas tas pats. Tik dienos ne tos pačios ir rūkas vakarais būna daugiau šaltas negu gražus. Taip pat

(Bus daugiau)

NAUJOS KNYGOS

Antanina Dambrauskaitė. OPEROS DAINININKĖS MENO KELIAS. Spaudai paruošė ir meninę leidinio pusę sutvarkė dail. Mykolas R. Kovas. Knygos iliustracijų autorai: prof. V. K. Jonynas, skulpt. T. Zikaras, prof. J. Obergerber, prof. Varnas ir dail. N. K. Kovas. Tekstas: teatro krit. graf. J. von Kallreuth, dirig. A. Kutčinio, režis. St. Pilkos ir rašyt. P. Jurkaus. Neotrukos: V. Augustino, Betz, Zinaidos, Foto-Presse ir D. Sulaičio. Muenchenas, Spaudos darbas F. Bruckmann K.G.

SVAJONĖS APIE ŽEMĘ IR DANGŲ. Redagavo Bronislovas Ketruskas, Dedeistorlo lietuvių stovyklos Spaudos Mylėtojų Sambūrio leidinys. 1948 m. 76 psl. Kaina 2,5 DM. Gaunama pas spaudos platintoją (23) Diepholze lietuvių stovykloje.

HILFERUF DES LITAUISCHEN VOLKES. Lietuvių socialdemokratų Delegatūros Užsiėmį atsišaukimas. Išleista rankraščio teisėmis. Stuttgart, 1948 m. 38 psl.

M. BIRŽIŠKIS VILNAUS UNIVERSITETAS. 1940—1941 m. „Išleido „Mintis“ 63 psl. Kaina nepažymėta.

Dr. Victor Jungler. LITAUISCHER LIEBESCHREIN. Išleido „Patria“, Tuebingen, 1948 m. 123 psl. Kaina nepažymėta.

30 METŲ, LSS III-čiosios Tautinės Stovyklos Alpėse laikraštis. Nr. Nr. 1—10. Iš viso 42 psl. SKAUTŲ PROGRAMOS. 1948. Spaudai paruošė A. Saulaitis ir R. Silbajoris. Turinys: jaunesniųjų skautų patyrimo laipsnių, skautų patyrimo laipsnių, lietuvių skautų katalikų religinio ugdymo, jaun. skautų specialybių, skautų specialybių ir ypatingų ženklių programos. LSS Biuletinio priedas. Kaina DM 2.—. Rot. spausdinta. 34 psl.

Tomas Žiuraitis, O. P. Nevystantios Rožės. Sv. Rožančios ir gyvenimas. Išleido Tėvai Dominikonai Stuttgarte 1948 m. 87 psl. Kaina nepažymėta.

VADOVĖ. 1948 m. Nr. 1. LSS vadovų ir vyresniųjų skautų laikraštis. Paruošė ir išleido Augsburgų vyr. skautų būrelis. 38 psl. Kaina DM 1.50. Rot. spausdinta.

Iš lietuvių gyvenimo Anglijoje

ŽENGIAME I ANTRUOSIUS METUS ANGLIJOJE

J. RIMDIUS

Praeity metų pavasarį prasidėjusi platesnis masto DP emigracija Anglijon subūrė nemažą kiekį lietuvių šion salon. Vieni iš jų dirba žemės ūkyje, kiti anglų kasyklose, tekstilės pramonėje bei kitur. Kai kam pavyko apsigyventi hosteliuose, kurie yra įrengti prie darboviečių. Vieno tokio, grynai lietuviško, hostelio Tadcasterje gyventojai rūpiūčio mėn. 8d. baigę pirmuosius savo darbo metus Anglijoje. Tadcasteris — nedidelis, gražus Yorkshire provincijos miestelis, apsuptas gražių žaliuo jantių lygumų. Praeity metų rūpiūčio 8d. čia atvyko ir įsikūrė apie 140 lietuvių vyrų, kurie buvo skirti šiai apylinkai kairio žemės ūkio darbininkais. Toku būdu čia, susidarė grynai lietuviš-

ka bendruomenė, kur nebuvo panaudotas tautybių maišymo principas, kas Anglijoj tikrai labai retai pasitaiko. Įsikurti teko buvusiame kariuomenės žinioje hostelyje, kuris, deja, senųjų šeiminių buvo paliktas labai blogame stovyje. Energingo tuometinio vertėjo A. Klimo pastangomis ir visų vyrų nuosirdžiu darbu hostelio tiek viduje, tiek išorinė išvaizda greitai pasikeitė, kuo net patys anglai stebėjosi.

Visą administracijos personalą, išskyrus vienintelį hostelio vedėją anglą, sudaro lietuviai. Faktiškai beveik visam hostelio tvar-

bei sąžiningus žmones, savo nuomone greitai pakeitė ir šlandien čia lietuvių darbininkas geriau vertinamas negu vietinis... Jau visų metal, kaip kiekvieną rytą sunkvežimiais bei dviračiais pasipila vyrai po aplynkės kaimus bei vienkienius, kur prie įvairiausių darbų prabėga jų dienos. Vakarais, ypatingai vasaros metu, grįžtant po sunkaus darbo į hostelį, dažnai suskamba lietuviška daina, kurios aidai nuskrenda per tylųjį Tadcasterį į plačios apylinkės žaliuojančius laukus bei šilus.

Maždaug prieš metus laiko buvo įsteigtas D. Britanijos Lietuvių Sąjungos skyrius, kuris organizuoja visą kultūrinį darbą. Įvairiomis progomis ruošiami minėjimai, koncertai bei kitokiais būdais stengiamasi svetimuųjų tarpe propaguoti mūsų tautos gyvybinių interesų supratimą ir tuo būdu įgyti kuo daugiau Lietuvai draugų iš anglų visuomenės tarpo. Visam tam darbai sumanai ir energingai vadovavo buvęs skyriaus steigėjas ir pirmininkas Antanas Klimas, o po jo išvykimo tas tenka tęsti naujam pirmininkui K. Bražinskui. Nežiūrint nepalankių sąlygų ir nepaisant nuovargio po sunkaus fizinio darbo, stovykloje veikia vyrų choras, vyksta anglų kalbos pamokos, pilni tempu dirba krepšinkai, stalo tenisininkai ir kt.

Naujai atvykusiems žmogui Anglija atrodo keistas kraštas: keisti papročiai, savotiškos tradicijos, kurių tačiau visur griežtai laikomasi. Savaimė suprantama, kad į atvykusį svetimtautį, ypatingai dar tokiam nedideliame miestelyje

kaip Tadcasteris, tuojau nukrysta visų akys ir stebima, ar jis sugebės prie to gyvenimo prisiderinti. Čia ir yra mūsų svarbiausias uždavinys tinkamai reprezentuoti lietuvių ir neturėti jų vardo. Tai stengiamasi vykdyti visu uolumu. Kai kada vienas kitas alkoholio įtakoję tą dalyką ir pamiršta, bet tokiems sudrausti tuoj randamos priemonės.

Sunkus tremties gyvenimo kelias, bendri pergyvenimai, bendri vargai bei rūpesčiai per tuos drauge praleistus metus sujungė siuos vyrus lyg į vieną šeimą. Nerasi čia jokio pasidalijimo į atskiras grupes, nėra vietos partiniams interesams, visų vienintėlis siekimas ir tikslas, kurį geriausiai nusako vienas žodis — Lietuva. Čia greta buvusio paprasto darbininko rasi ūkininką, rasi valdininką ir moksleivį bei studentą — tačiau šlandien visus čia suartino tas pats sunkus kasdieninis darbas, tos pačios sąlygos, tie patys siekimai. Tas juos jungs ir ateityje, nežiūrint į kokias sąlygas jie bėpatektų.

Nepastebimai prabėgo metai, purenant svetimą žemę, seįant jon našų derlių nešanti grūdą, šienaujant žaliąsias plevas bei piaunant kaip jūra banguojančius kviečių laukus. Juk tie patys darbai laukia mūsų ten, kur yra liksus ta brangi lietuvių krauju ir prakaitu aplaistyta gimtoji žemė. Tas mus skatina žengiant į antruosius metus su dar didesne energija būdėti tautos idealų sargyboje ir nuosirdžiu darbu grįsti kelią dar tokiame nedideliame miestelyje.

Pavergtųjų tautų vėliavos plevėsuoja Nūrnbergo stadione

(Tęsinys)

Rutulys: Baranauskaitė — 11,27 (Liet.), Ringenberga — 10,92 (Latv.), Celnaitė — 9,19 (Liet.).

širdžiai rūpinosi sportininkų mityba. Už visa tai jiems priklausė nuosirdi padėka. Be minėtų organizatorių negalime nepaminėti energingo šioms varžyboms ruošti komiteto sekretoriaus p. V. Norikos, kurio ranka visur buvo jaučiama, padedant lietuviams sportininkams. Jam į pagalbą su pinigine mis aukomis atėjo Ansbacho, Langwasserio, Rothenburgo ir Rebdorfo stovyklų, kurioms taip pat priklauso padėka.

Visų su nekantrumu laukto šifinalinės futbolo rungtynės Lietuva-Lenkija dėl lenkų neatykimo (jė nesiteikė pranešti net ligi paskutinių minučių) nevyko. Pagal oficialius nutarimus rungtynės turėtų būti užskaitytos lietuvių naudai, o lenkų komanda diskvalifikuota. Kaip iš tikrųjų bus — vėliau paaiškės.

AUGSBURGE SUSITIKS LIETUVIŲ — VOKIEČIŲ KREPŠININKAI

Š. m. rugsėjo mėn. 1 d. Vyr. FASK-to narių su vokiečių sporto pareigūnais susitarė dėl būsimų krepšinio rungtynių tarp lietuvių rinktinės ir Vokietijos rinktinės. Šios rungtynės įvyks rugsėjo mėn. 10 d. t. y. penktadienį Augsburg ledo ritulio stadione 20 val. Šioms rungtynėms paruošiamieji darbai jau vyksta.

Lietuvių ir Jugoslavų futbolo rinktinės.

Don. Sulašič nuotr.

IŠ WENTORFO TRANZITINIS STOVYKLOS

Wentorfo tranzitinė stovykla (angli zonoje — prie Hamburgo), per kurią pirmomis Westward-Ho schemos dienomis paspruko daug mūsų „atžalynai“ į Angliją. Šiais metais yra įgaunusi naują atspalvį. Greta uždarų kraštų, noriai verbuojamų darbams pavieniui asmenų, stovyklos rajone dabar klibdžia margaspalvė minia moterų ir vaikų. Tai yra ankščiau išvykusiųjų į Angliją, Kanadą ir Australiją šeimų nariai, kurie tikisi neužilgo vėl pamatyti savuosius maitintojus, plūšančius naujose kraštuose.

Tranzitinės Wentorfo stovyklos aplinkuma ir patalpos geros. Kiekviena bloke kas savaitę leidžiama pasinaudoti šaltais dušais. Blogiau su elektros srove, kai norima mažesniais pagaminti papildomai valgo iš jau pristatytamų rūpestingų tėvų siuntinių, nes elektros srovė smarkokai administracijos varžoma.

Stovyklos administracijoje daugiau sia dirba pabaltiečiai, o virtuvėje personalą dar sudaro lenkai. Džiugu, kad vis daugiau iš administracijos patenka ir mūsų tautiečiai. Kai kurie jų gana nuosirdžiai pagelbėti savo tautiečiams.

Stovykloje dideli judruma ir paslauguma rodo vietinis YMCA skyrius. Veikia mišrus tautybių vaikų darželis, vadovaujamas Paliūnėnės. Taip pat po lietuvių ir atžalų jūmų (kurta vargo mokykla, kurioje būrėliu vaikų (iki mokinių) moko Al. Narajus ir A. Narajus).

Stovyklos gyventojų dvasiniai ir kultūriniai reikalai žymiai pagerėjo, kai salaukta jauno ir energingo stovyklos klebono kun. Fabo Kirelio, kuris savo taktu ir darbštumu išdėpino saviesiems tautiečiams deramas teises vietos lenkų įrengtoje stovyklos koplyčioje. Ant klebono pečių, greta religinių pareigų, ir kiti kultūriniai reikalai: spaudos parpinimas ir platinimas, kultūrinis programų organizavimas, emigracijos ir užtūrus išleidimas ir kt.

S. m. liepos mėn. 3d. d. vietinėje stovyklos koplyčioje būrėliu jaunų emigrantų vaikų, priėmė Pirmąją Sv. Komuniją. Po bažnytinio apeigų nusifotografuoti ir vietos lietuvių vargo mokyklos patalpose įvyko bendri vaikų, jų tėvų, mokytojų ir globėjų užkandžiai, kurių metu pasidalyta mintimis ir padėkoto dvasios vadui klebonui kun. Fab. Kireliui už trūkus ir vargą, rengiant vaikų iš priėmimo Pirmosios Sv. Komunijos ir parūpinant maisto produktų bendroms šeimoms. P. Sirgėdas

Lietuvių katalikų vaikų Pirmoji Komunija Wentorfo pereinamojoje stovykloje.

kymo darbai vadovauja vertėjas, kuris skaitosi kartu ir hostelio vedėjo pavaduotojas. Tas pareigas nuo pat pradžios iki š. m. liepos 11d. ėjo A. Klimas, gi jam išvykus į USA tęsti studijų, perėmė Baranauskas. Maistu ir gyvenimo sąlygomis skystis negalima, jau seniai užmirštas tas alkis ir vargas, kurį teko kęsti DP stovyklose Vokietijoje. Atlyginimas, kaip ir visiems Anglijos žemės ūkio darbininkams, už keturiasdešimt aštuonias savaitines valandas yra 4sv. 10šil. Iš šios sumos atskaitoma ir savaitę 30 šil. už maistą, paltaip bei patarnavimą ir dar ketelias šilingų valstybinių mokesčių. Iš gaunamo atlyginimo vienam asmeniui galima neblogai pragyventi. Žinoma, tam, kuris mėgsta įsileisti į didesnes linksmybes, jo visumet bus mža.

Nuo pat pirmos atvykimo dienos prasidėjo darbas pas ūkininkus. Iš karto ūkininkai laikėsi gana rezervuoti lietuvių atžilgiu bet, pamatę puikius darbininkus

Žiburiai

LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

Viskas tvarkoj?

J. Butėnas

Neranda geresnio dabartinės padėties apibūdinimo kaip dvylypę formulę, sudurtytą iš dviejų maršalo Montgomery pareiškimų:

„Mes turim būti pasirengę susitikti staigų agresoriaus puolimą.“ — „Nebijokit, viskas tvarkoj.“

Pirmasis sakiny yra iš rugpjūčio 17 d., antrasis iš rugpjūčio 21 d. Per tas kelias dienas nebuvo pasikeitęs nei tarptautinės padėties pobūdis, nei, manom, britų generalinio štabo viršininko pažiūros. Akivaizdų jo žodžių prieštaraavimą teisiškai, tuo, kad pirmuoju atveju jis kalbėjo kaip savo atsakingumą prieš taiką jaučias patsigūnas, o po kelių dienų prabilo derindamasis prie savo ir Vašingtono politinių veiksmų linijos. Mes ir manom, kad cituotoji dvylypė formulė, savyje paradoksinė ir prieštaraujanti, duoda gana tikslų padėties vaizdą: tarpautinė raida lemia ne vien realybės, kurias geriau nei kas kitas žino štabai, bet ir iluzijų, kurių užliuluojami duodasi didžiųjų sostinių politiniai veiksniai.

Prieš pat Maskvos pasitarimus New Yorko „Wall Street Journal“ išdėjo tūlo manymu inspiruotą pranešimą apie JAV užsienio politikos liniją, kurią po karštų ir kandžių ginčų nustatė Trumanas su valstybės karo departamentais. Tame pranešime sakoma:

„Pirma: bus vis labiau demonstruojama JAV karinė galybė. Europos kontinente bus papildomai telkiami bombonešiai ir sausumos pajėgos. Oficialios radijo transliacijos tiesioginiai puls sovietų politiką. Derybose amerikiečiai energingiau kalbės su sovietais.“

„Antra: vis dėlto Vašingtonas duos sovietams aiškiai suprasti, kad jis nori būti protingas ir nesieks karo, — nebent jeigu jis pasidarytų neišvengiamas...“

Amerikiečių didžiojo kapitalo organas baigia:

„Šitas JAV sprendimas... pagrįstas teorija, kad Rusija blefuoja...“

Kodėl JAV strategai taip įsitikinę galį drąsiai rizikuoti? Gi dėl to, kad jie turi žinių apie vidinį Sovietų Sąjungos silpnumą.“

Paaikškinamąjį foną šitokiame dvylypiam JAV nusistatymui įžūrim John Foster Dulles, — respublikono, bet jau darbas daug sveriančio JAV užsienio politikos asmens, — pareiškime pasauliniame protestantų kongrese Amsterdamo. Jis pasmerkė „marksistinių komunistų... kurio vadai atmeta moralinį įstatymą“, kurie „su Stalinu sako, jog nėra amžinojo teisingumo, jog įstatymai tėra priemonė valdantiejiems įvykdyti savo valią“. Komunistinė Sovietų Sąjunga neleidžianti „išsakyti sukurto moralės įstatymo pagrįstos visuotinės taikos organizacijos“, — kuri esanti vienintelė priemonė karui išvengti.

Tačiau J. F. Dulles čia pat griežtai pastebė, „Būtų klaidinga ir kvaila pavaruoti jėgą tam, kad tautos tikintume, jog jėgos nevalia vartoti“. Amsterdamo kongreso dalyviams pasiūlo spūdis,

jog J. F. Dulles sutiktų susiderinti su sovietiniu marksizmu, jeigu tik šis laisvąjį pasaulį paliktų ramybėje. Tik atvira sovietų agresija išauktų JAV jėgos ir ginklo reikiją. Tik tada, „Wall Street Journal“ žodžiais, karas pasidarytų neišvengiamas. Patys amerikiečiai nori būti „protingi“ ir karo nepadrės. Jie laukia, kad tokia bus ir Maskva, ir jie ne vien narsiu jėgos demonstravimu, bet ir „racionaliomis“ nuolaidomis stengsis suvienyti tų protingumą sustiprinti ir juos nuo atviros agresijos sulaikyti.

Priešingosios šalies — sovietų — nusistatymams pavaizduoti duodam prabilti šveicari „Journal de Geneve“ liudijimui:

„Sovietuose yra dvi tendencijos, kurios viena antrai talkina... Toms dviem skirtingoms srovėms atstovauja keturi vyrai: kai Stalinas ir Beria eventualų konfliktą norėtų atidėti, Ždanovas ir Bulganinas yra greito karo šalininkai. Du pastarieji, nacionalistai ir ekstremistai par excellence, su būrė aplink save jėgos fanatikus. Jų ideologija yra rusiškojo imperializmo ir stalininio bolševizmo mišinys. Jie įsitikinę, kad agresijos politika pati pelningiausia ir kad žaibinė pergalė įmanoma. Jų manymu, Vakarai turi daugiau silpnų vietų kaip Sovietų S-ga.

„Jau prasidėjo teatras“

Tokiais žodžiais charakterizuoja Berlyno žurnalistas dabar Berlyne vykstančių keturių gubernatorių pasikalbėjimus, kurie po penkių mėnesių pertraukos prasidėjo Sąjungininkų Kontrolinės Tarybos patalpose amerikiečių sektoriuje.

Oficialiame pareiškime ypatinai pabrėžiama, kad šie pasikalbėjimai nereiškia Kontrolinės Tarybos darbo atnaujinimą, o tik nepaprastai vienam reikalui aptarti pasikalbėjimus.

Nors kaip ir Kremliaus pasitarimai, taip ir Berlyne vyksta pasikalbėjimai laikomi grieščiausioje paslapy, kurių išdavimas būtų baudžiamas pagal karo teisės įstatymus, spėjama, kad čia svarstomi Vakarų zonų ir Berlyno susistemo atnaujinimo bei Rytų markės, kaip vienintelės Berlyno valdymo, įvedimo klausimai.

Berlyno magistratas savo posėdy nutarė kreiptis į karinius gubernatorių, prašydamas į posėdžius įsileisti ir vokiečių patarėjus. Associated Press praneša, kad nežūrint keturių pasikalbėjimų, rusai visai nesumažino spaudimo prieš antikomunistišką elementą Berlyne. Sovietų kontrolėje veikianti spaudos skirstymo agentūra praktiškai ir toliau neleidžia platinėti Vakarų licencijuotų laikraščių.

Olandijos karalienė Wilhelmina, (vidury), kuri šiomis dienomis atkviavo savo dukters Julijanos (dešinė) naudai. Kairėje naujosios karalienės vyras princas Bernhardas.

Jie tikina, kad sovietams naudingiau dabar išnaudoti Vakarų karių nepasirengimą, kaip laukti, kol pati Sovietų S-ga baigs pasiruošti... Ždanovo ir Bulganino įtakos dėka sovietai intensyviai ruošiasi karškesnei, laikosi įžliai prieš Vakarų, varo karingą propagandą viduj.

Tačiau Stalinas ne jų nuomonės. Pagal jį ligšioliniai sovietų mėgdai pasirodė per daug sėkmingi, kad juos būtų galima lengva ranka padėti į šalį. Jo manymu Vakarai pirmieji nepradės karo. Toliau, įprastinėmis spaudimo priemonėmis (agitacija, vietinių neramumų kurstymu, įtampos provokavimu ir t.t.) sovietai gali ne tik sustiprinti jau įsigytąsias pozicijas, bet ir laimėti naujų, ypač Azijoje. Stalinui entuziastingai priitaria kitas aziatas Beria...

Antra vertus, Stalinas, kad ir linkęs konfliktą atidėti, toli gražu nesipriešina nei karingai vidaus propagandai, nei kariniams pasirengimams... Matyt, sovietų diktatoriui nori, kad sovietų politika tuo pačiu metu eitų dviem skirtingais, bet lygiagrečiais keliais — kad tarptautinėje srityje jis turėtų ko daugiausia galimumą pasirinkti... Tuo tarpu Kremlius, būdamas palyginti gerai pasirengęs ir greitai konfliktui, veikia nepaprastai apskriai ir sukta.

Jaunas (52 m.) ir stiprus Ždanovas, didysis Vakarų priešas Maskvos politbiurę, staiga pasimirė kaip tik tuo metu, kai Maskvos derybose švystelėjo silpnutė Rytų — Vakarų susitarimo viltis.

Tačiau tuo pačiu metu, kada kai kas pradeda džiuginti dėl laukiamo susitarimo Berlyno klausimu, ne be karų pasimokę Vakarai prisimena, jog konfliktas dėl Berlyno nėra Vakarų — Rytų antagonizmo priežastis: tai tėra vienas mažesniųjų Rytų-Vakarų konflikto padarinių. Vakarai būtų pradžingai apmulkinti, jeigu už Berlyno blokados nuėmimą apsimtų

sustabdyti ar bent sulėtinti savo vidaus konsolidaciją, prie kurios priklauso ir Vakarų Vokietijos organizavimas. Francois Mauriac „Figaro“ įspėja, jog „jeigu mes (Vakarai) visą laiką liksim tokiame paralitike kaip ligi šiol, tai vieną gražią dieną — tuoj ar kiek vėliau — atsidursim prieš Sovietų S-gą kaip Raudonkepūrė prieš vilką“. Maskvos manevrai ir skirti tam paralitizui palaikyti.

„Le Monde“ Vašingtono korespondentas liudija, jog ten įsitikinama, kad, nepaisant visų prokalbų, amerikiečiams būtina materialiai ir moraliai rengtis blogiausiam galimamui. Reikia manyti, kad Vakarai, kurie buvo įsitikinę, jog ligšiol Maskva blefavo, dabar naiviai nepatikės, kad naujasis Stalino posūkis bus nuosirdus. Jeigu taip, tai eventualus susitarimas dėl Berlyno gali būti

Naujas šovinis į sovietiško norų revolverį

neskanus, bet jis bus trumpalaikis, nes sovietai savo tikrųjų siekimų vis tiek ir čia ilgai nebus paslėps ir nebeužmaskuos. Ir už Vakarų fasadinio „nebijokit, viskas tvarkoj“ jau nebus paslepiamas darosi rūstus motyvas: „Turim būti pasirengę susitikti staigų puolimą.“

Kaip bus vykdoma emigracija į JAV

Kalbos, kad bus pakeista Vakarų markė, įnešė nepaprastą tiesiog karštingumą valitų kursų svyravimą. Anksčiau buvusi didulė Vakarų markės paklausa visai sumažėjo, o Rytų markės kursas, palyginti su Vakarų markė, smarkiai kyla.

Kaip bus vykdoma emigracija į JAV

Be didelės propagandos Vašingtono tapo suorganizuota naujoji DP komisija, kuri tuoj pradės darbą. JAV piliečiai siųs savo giminių ar draugų Europoje vardus, nurodydami, kaip jie jais rūpinsis, jei bus leista atvykti į JAV. Tada komisija siųs savo apklausinėtąjį, patikrinti kiekvieną pretenduojantį išvykti asmenį ir, jei rezultatai bus patenkinami, nurodys vietiniam JAV konsulatui ar pasiuntinybei, kad viza gali būti išduota. Tačiau valstybės departamentas praves dar savo atskirą apklausinėjimą ir padarys sprendimą. Pati komisija neturi jokios galios išduoti vizas. Kiekvienas noris išvykti į JAV bus du kartą apklausinėjamas todėl, kad tiek valstybės departamentas, tiek komisija bijo, kad į JAV gali patekti sovietų šnipai.

DP STOVYKLOS BUS PERKILNOJAMOS

Latvių centrinio komiteto atstovas Bad-Kissingene turėjo pasi-

PASKUTINĖS NAUJIENOS

Maskva. Ždanovas iškilmingai palaidotas Raudonojoje aikštėje. Kalbą prie karsto pasakė Molotovas.

Berlynas. Keturi kariniai gubernatoriai nuo antnandeno susirenka ir posėdžiauja tačiau apie jų pasitarimus jokio oficialaus komunikato neduodama. Laikomas tas pats pasikalbėjimo paslaptinumas, kaip ir Maskvoj.

Greta gubernatorių pasitarimų vyksta keturių valstybių finansų, transporto ir ūkio komisijų posėdžiai. Finansų komisija svarsto Berlyno valiutos klausimą; būstanti Berlyne palikta tik sovietų zonos markė. Transporto komisija nagrinėja Berlyno blokados panaikinimą, o ūkio komisija — tarponinės prekybos atstatymą.

Parizius. R. Schumanui vyriausybės sudarymas vyksta sunkiai. Radikalaisistai pasižadėjo jį remti, bet atsiskė socialistai. Svarbiausia socialistų atsisakymo priežastis yra nuomonių skirtumas dėl darbininkų pirkimo pajėgumų. MRP bandė socialistus paveikti, kad jie pakeistų savo nusistatymą, tačiau nepavyko. R. Schumanas pareiškė, kad jis sudarys vyriausybę ir be socialistų. Komunistų nurodymu visoj elijė Prancūzijos vietų dėl per ankštų kainų pradėti streikai, kurie vyriausybės sudarymą dar daugiau sunkina.

Bonn. Čia vyksta vokiečių vokiečių zonų konferencija su daryti Vokietijos federacinei konstitucijai. Sovietų zonos atstovai šioj konferencijoje nedalyvauja, tačiau rytinei Vokietijai išjungti į projektuojamą Vokietijos federaciją duryr nedaromos.

Ludwigsburg. Denacifikavimo teismas išteisino Schachtą ir paleido iš kalėjimo.

Praha. Buv. prez. Benešo sveikatos padėtis toliau blogėja, ir jo jėgos pamažu senka.

Vašingtonas. Prez. Trumanas spaudos konferencijoj pareiškė, kad pasaulio laika dar nėra užtikrinta. Paklaustas dėl pasitarimų Kremliuj, jis atsiskė dėl to pasisakyti, bet pažymėjo, kad jis tiki, jog jo viltys pasirodys pagrįstos.

Londonas. Keturių užs. reik. min. pavaduotojų pasiūlymai dėl Italijos kolonijų likimo pasiegti Vašingtonui, Londonui, Parizijui ir Maskvai, Manoma, kad jiems pavyko sutarti tik kai kuriais punktais.

Kaip bus vykdoma emigracija į JAV

Be didelės propagandos Vašingtono tapo suorganizuota naujoji DP komisija, kuri tuoj pradės darbą. JAV piliečiai siųs savo giminių ar draugų Europoje vardus, nurodydami, kaip jie jais rūpinsis, jei bus leista atvykti į JAV. Tada komisija siųs savo apklausinėtąjį, patikrinti kiekvieną pretenduojantį išvykti asmenį ir, jei rezultatai bus patenkinami, nurodys vietiniam JAV konsulatui ar pasiuntinybei, kad viza gali būti išduota. Tačiau valstybės departamentas praves dar savo atskirą apklausinėjimą ir padarys sprendimą. Pati komisija neturi jokios galios išduoti vizas. Kiekvienas noris išvykti į JAV bus du kartą apklausinėjamas todėl, kad tiek valstybės departamentas, tiek komisija bijo, kad į JAV gali patekti sovietų šnipai.

MOTERŲ SKYRIAUS SKAITYTOJOMS IR BENDRADARBIAUS

Persitvarkius „Žiburiams“, moterų skyrius toliau nebebus leidžiamas atskiru puslapiu, bet moterų klausimais straipsniai bei žinios iš moterų gyvenimo bus toliau šalia kitų gyvenimo „Žiburiuose“ spausdinami.

Redakcija.